

editörden...

Bu sayımızda klasik edebiyatımızı ele alıyoruz. Bilindiği gibi bu edebiyatın temelleri Türklerin İslamiyeti kabul etmelerinden sonra verdikleri ilk eserlere kadar dayanır. Geniş coğrafyalarda dil bakımından birbirinden az çok farklı gelişen İslamî edebiyat, şüphesiz ki en parlak dönemini 13. yüzyıldan başlamak üzere Osmanlı İmparatorluğunun geniş toprakları üzerinde yaşamıştır. Beş yüzyıldan fazla etkisini sürdüren ve üç kitada toprakları bulunan bir imparatorluğun ihtişamıyla uyumlu görkemli eserler veren klasik edebiyatımızı bazı yönleri ile incelemeye çalışacağız.

Bir toplumu etkileyen kültürel oluşumlar nasıl birden bire ortaya çıkmıyorsa, başka bir kültürel etkiyle de birden bire ortadan yok olmaz. Şiire ağırlık veren klasik edebiyatımızın bugünkü şiirimize –genel anlamda edebiyatımıza- etkileri üzerinde de mümkün olduğu nispette durmaya çalıştık.

Klasik edebiyat, yaygın söyleyişle divan edebiyatı, Tanzimatla birlikte başlayan kültür değişim teşebbüslerine paralel olarak tartışılmaya başlanmıştır. Avrupai bir edebiyat oluşturma gayreti içindeki Tanzimat nesli, damarlarından beslendikleri, onun kalıplarını ve ifade yöntemlerini kullanarak eserler verdikleri hâlde divan edebiyatına sert eleştirilerde bulundular. Zaman zaman ölçünün kaçtığı bu eleştirileri dönemin şartları ile irtibatlandırarak açıklamak mümkündür.

Ancak, bugün hâlâ Tanzimat neslinin divan edebiyatına karşı yönelttiği, birçok bakımdan ilmî olmaktan uzak, bu eleştirilerin kronik bir ön yargıya dönüşerek devam etmesi Divan Edebiyatı Özel Sayısı'nı hazırlama ihtiyacımızın birinci sebebidir.

Eğer kültürümüzün köklerine karşı böyle bir ön yargı varsa bunun enine boyuna sorgulanması ve tartışılması gerekiyordu ki biz bu sayıda bunu yapmaya çalıştık. Zira beş yüz yıllık edebiyatı bir derginin sınırlı sayfaları içinde bütün yönleriyle ele almanın imkânı yoktur. Biz amaçladık ki gençlerimiz, eski edebiyatımızla eğitim çerçevesi içinde bir şekilde irtibatı olan herkes, kültürel varlığımızın hazinelerine bu vesile ile yeniden göz atsın –varsa- ön yargılarını tekrar gözden geçirsin.

egitim | Aylık Eğitim Dergisi | YIL: 7 SAYI: 77-78 TEMMUZ - AĞUSTOS 2006 | ISSN-1302-5600

SAHİBİ Doç. Dr. Hüseyin ÇELİK Millî Eğitim Bakanı	Yayın Kurulu Ethem BARAN Şaban ÖZÜDOĞRU Aysun İLDENİZ Hakkı USLU Dinçer EŞİTĞİN Celal ASLAN Çağrı GÜREL	Dizgi Reyhan İLKER
Genel Yayın Yönetmeni Şadi KESKİN Yayımlar Dairesi Başkanı		Abone / Dağıtım Fikri NAYIR Tel: (0312) 212 76 63 / 14
Yazı İşleri Müdürü Selâmi YALÇIN (selamiyalcin@meb.gov.tr)	Tasarım Banu DAVUN (bdavun@meb.gov.tr)	Baskı Devlet Kitapları Müdürlüğü
		Yönetim Merkezi Yayımlar Dairesi Başkanlığı Teknikokullar/ANKARA http://yayim.meb.gov.tr e-posta: baae@meb.gov.tr Tel: (0 312) 212 81 48 - 213 65 12 Fax: (0 312) 212 81 48

Gönderilen eser ve çalışmalar yayımlansın veya yayımlanmasın, iade edilmez. Yazıların içeriğinden yazarları sorumludur. Yayın Kurulu yazılar üzerinde değişiklik yapabilir. "Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim" adı anılmadan alıntı yapılamaz. Millî Eğitim Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığının 22.12.2005 tarih ve 6088 sayılı oluru ile basılmıştır.
Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 4303
Sürelî Yayınlar Dizisi: 213

Dergimizin yıllık abone bedeli 20 YTL (öğretmen ve öğrenciler için 15 YTL)'dir.
Abone bedelinin Ziraat Bankası Şehremini-Istanbul şubesindeki Devlet Kitapları Döner Sermayesi Müdürlüğü'nün 130978 numaralı hesabına yatırılarak makbuzun ve açık adresin Yayımlar Dairesi Başkanlığı Teknikokullar - ANKARA adresine gönderilmesi gerekmektedir.

DİVAN EDEBİYATINA DAİR YAPILAN ELEŞTİRİLER VE SAVUNMA NOKTALARI

ALİYE USLU ÜSTTEN*

Türk şiirinin temel kaynağını oluşturan Dîvân edebiyatını ele alırken öncelikle edebiyat ve medeniyet ilişkisine bakmak gerekir. Medeniyetin dayanaklarını oluşturan unsurların başında “din” gelir. Hem dinin toplum üzerinde hem de toplum anlayışının din üzerinde etkileri vardır. Bu nedenle öncelikle İslam medeniyetine bakılmalıdır. Sadece Türk edebiyatı değil, Arap ve Fars edebiyatlarının da dayanakları Kur’an’dır. Hadis, peygamberler ve evliya hikâyeleri, Şehnâme, tasavvuf felsefesi ve o milletlerin kendi tabiatlarından getirdikleri özellikler de diğer dayanaklardır. Bu toplumların din anlayışı, sosyal hayatı oluşturur. Selçukluların İslam’la yüz yüze gelişi Farslar kanalıyla gerçekleşmiştir. Ardından kurulan Osmanlı Devleti’nde de Farsların Kur’an anlayışı etkili olmuştur.

Dîvan şiirinde beyit güzelliği önemlidir. Her beyitte ayrı bir şeyden söz edilebilir. Bu bir üstünlük olarak da kabul edilebilir (İsen, 1997, s.503). Buna karşılık, Divan edebiyatı dil ve muhteva yönünden pek çok noktalarda eleştirilmiştir. Agâh Sırrı Levend, Kur’an ve hadisin Divan edebiyatı şairleri için bir ilham kaynağı olduğunu söyler (Levend, 1943, s.101). Abdülbaki Gölpınarlı, ise Divan şiirinin kaynaklarını “Şarap, meyhaneye, bozahane, rakkas, rakkase, helva sohbetleri, Çırağan safaları, Hüseyini Baykara meclisleri, Hafız cemiyetleri, hatim, teravîh, kandiller, şerhrayinler, iftarlar, dış kiralari. Bab-ı fetvalar, yeniçeriler, sipahiler, bozgunlar, medrese ve tekke zıddiyeti, evliyalar ve şeyhler. Kadınlık eden gençler. Erkekçe birbirini seven kadınlık. Esrar ve afyon. Bakımsızlık, yolsuzluk, sefalet, isyan, açlık ve tıka basa yiyip içmek...” olarak gösterir (Gölpınarlı, 1945, s.18).

Ali Ekrem’e göre eski şiirde hep aşıkâne tasavvuf işlenmiş ve hayaller bu dairede sıkışıp kalmıştır. (Kahraman, 1996, s.60) Sadri Ertem, Divan edebiyatı dünyasını mistik, Çağdaş edebiyatın dünyasını ise

müspet ve akılcı bulur (Kahraman, 1996, s.64). Ziya Gökalp bu sınıflandırmaya “millî” kelimesini de ekler. “Ne mahkememizde Mecelle, ne alfabemizde eski harf, ne başımızda fes, ne de şiirimizde aruz” (Çağlar, 1933, s.82) sözleri ne kadar sert bir çizgiye doğru gidildiğini açıkça göstermektedir.

Bu eleştiriler karşısında Divan edebiyatını yüzyıl ve edebî dönemler açısından ele alarak anlamaya çalışmak yararlı olacaktır; çünkü her dönemde yaşanan olaylar edebiyatı farklı yönlerden etkilemiş ve eserlerde kendini göstermiştir. Divan şiiri, Anadolu’da 13. yüzyılda Yunus Emre, Ahmed Fakih, Sultan Veled ve Şeyyad Hamza ile başlar. Mevlânâ’nın eserleri Farsça yazılmış olmasına rağmen Anadolu’da gelişen edebiyat üzerinde derin izler bırakmıştır. Bu yüzyılda Dehhanî, ladinî şiirin temsilcisidir.

11. yüzyıldan 12. yüzyıla doğru dinin önderleri olarak bulunan insanlar (derviş, alp eren), tasavvufun da etkisiyle Anadolu içlerine bir hareket başlatır. Mevlîlik, Yesevîlik gibi. Osmanlılar döneminde Mevlevîlik ve Bektaşîliğe önem verilir. 15 ve 16. yüzyıllardan itibaren Rumeli’nin Türkleşmesinde Alp erenlerin önemli bir misyon üstlendiği görülmektedir. Bunlar, beraberinde kendi din anlayışlarını da getirir. Ortaya konulan edebiyat ürünü de ister istemez bunların anlayışına göre olacaktır. Batı ile mukayese edildiğinde tasavvufun etkisiyle oluşan eserlerde işleniş farklılıkları görülür. Batı’nın hümanist anlayışıyla sergilenen insan, bizde bir gölge olarak sahnede yer alır. Perdenin arkasında figürleri oynatan bir güç vardır. Bu da tasavvufun yansımasıdır.

14. yüzyılda yazılan eserler Rumeli’deki fetihlere bağlı olarak kahramanlık hikâyelerine yer verir. Gülşehrî, Âşık Paşa, Nesîmî, Kadı Burhaneddin bu dönem şairleridir. Dinî-ahlaki mesnevîler geniş yer tutar. 1453 yılında İstanbul’un fethi, İstanbul’u önemli bir kültür

*Öğretmen, M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu

merkezi haline getirmiş ve buna bağlı olarak da edebiyat hızla gelişme göstermiştir. Padişahlardan başlayarak bütün devlet büyükleri edebiyata ve özellikle şiire önem vermişlerdir. Edebî muhitlerin kurulması ve buna bağlı olarak edebiyatın gelişmesi ilk defa Fatih Sultan Mehmet zamanında İstanbul'da gerçekleşmiştir (İpekten, 1996). İran edebiyatı tesirinde başlayan Türk edebiyatı, 13. yüzyıldan itibaren bu etkilenme yanında şairlerin kendi benliklerinden de yeni hayaller ve mazmunlar eklemeye başlamalarıyla gelişme gösterir.

16. yüzyıla gelindiğinde ülkenin gelişmesi daha da artar, buna paralel olarak şiirdeki gelişme de hızlanır. İran şairlerinin etkileri sürmekle beraber Fuzûlî, Bâkî, Hayalî Bey gibi şairler yetişir. Bu yüzyıldaki şiir dili önceki yüzyıllardan daha süslü bir dildir. Karlofça Antlaşması'yla Osmanlı Devleti gerilemeye başlar. Buna rağmen edebiyat 16. yüzyıldaki zirvesini korumaya devam eder. Yüzyılın ikinci yarısında devletin yıkılmaya başladığının farkedilmesiyle toplumdaki bozulma edebiyata da yansır.

17. yüzyılda tasavvufî kavramlara yöneliş başlar. Yeni kalıp ve mana arayışı Sebki-Hindî akımının kabul görmesini sağlar. 18. yüzyılda devletin siyasi gücünü kaybetmesine rağmen 17. yüzyıl edebiyatının devam ettiği görülür. Lale Devri, kültürel ortama canlılık katar. 19. yüzyılda ise eski-yeni tartışması başlar.

Necati Bey'le başlayan mahallileşme akımı, Nedim'de ustalaşmıştır. Bakî'nin şiire soktuğu İstanbul Türkçesi, Nedim'de şiir dili olmuştur. Buna bağlı olarak yerli malzemeler, gelenek ve görenekler de edebiyata girmiştir. Böylece sosyo-kültürel olaylar şairlerin kullandığı konular arasında yer almaya başlar. 16. ve 18. yüzyıllar arasında gelişen şiir Sebki-Hindî akımında söze göre mana daha hakimdir. Muhayyile ön planda olduğu için insanın iç alemi, ruhu şiire konu olur. Hint üslubunda şiire hakim unsur, tasavvuftur.

Divan edebiyatından sonraki dönemleri incelendiğinde Tanzimat öncesinde onu hazırlayan birtakım şartların olduğu görülür. Sadece aydınlar değil, devlet olarak da batıya yöneliş görülür. Osmanlıda sadece sosyal ve siyasal değişim değil, zihinlerde de bir ikilem görülür. Aydınların gittikleri yerlerdeki anlayışın farklı olması bu ikilemi doğurur. Osmanlıda bilgi ulema sınıfının elindeyken bu gelenek faklılaşmaya başlar. Bu farklılaşma, pozitivist düşünen grubun oluşmasıdır. Aslında değişen çok fazla bir şey yoktur; ancak ulemanın ürettiği bilgi, yerini pozitivist bilgiye bırakır. Temelde, gerek siyasette gerekse edebiyattaki mesele, bu iki geleneğin (bilginin) çatışmasıdır. Edebiyatın siyasal tarihi belli bir mesafeden takip etmesiyle bu iki farklı medeniyetin

içinde insanlar bocalar. Başlangıçta sadece muhtevada bir değişiklik söz konusudur. Kelimeler ve kalıplar yine Divan edebiyatınınndır. Namık Kemal, aruzla yazılmasına karşı çıkar; fakat; aruzla yazar. Aynı dönemde Şinasi'nin farklı bir anlayışı vardır. Ziya Paşa'nın hareket noktası biraz daha sistemlidir. Halk edebiyatına dönme önerir. Halk edebiyatı da kendi edebî zevkine hitap etmediği için yine Divan edebiyatına döner. "Şiir ve İnşa"yı yazan Ziya Paşa'nın "Harabat"ı yazması üzerine Namık Kemal de buna karşılık "Tahrir-i Harabat"ı yazar.

Edebiyat-ı Cedide'de estetik ön plana çıkar. Servet-i Fünûn şairleri, heceye dönmenin şiirde musikiyi azaltacağını düşünürler. Dil, Divan edebiyatının dilinden daha ağırdır. Ne halk edebiyatına ne de Divan edebiyatına dönerler. Sadece ölçü olarak aruzu kullanırlar. Dolayısıyla, hem şekil hem de içerik olarak taklidî bir edebiyat olur.

Fecr-i Ati, Servet-i Fünûn'dan çok farklı bir şey yapamaz. Şairlerin bir kısmı Millî edebiyata kayar. Halk şiirine dönme çabası vardır; fakat, başlangıçta çok ciddi faaliyet gösteremezler. Bu da dönemin şartlarından kaynaklanır. Savaş ortamında ciddi bir toparlanma yaşanmaz.

Divan edebiyatının dil bakımından eleştirildiği noktalar ise vezin zaruretinin olması, ortak bir lügat ve edebî tenkitten uzak oluşudur.

Tanpınar, dilin değişmesinin sebebini aruz veznine bağlar. Sadece vezin zarureti Arapça, Farsça kelimeleri öğrenmeye sebep değildir. Farklı bir medeniyete geçme, farklı bir dini kabul etme, o dinin dilini öğrenme zarureti getirir. Yahya Kemal, Edebiyata Dair'de eski şiirin kaynağının din olduğunu, buna bağlı olarak ayrıca bir Türk lügati oluşturmaya gerek duymadığını belirtir. Osmanlı'nın ırka dayalı bir milliyetçilik anlayışı olmadığından bununla ilgili bir sorunu da olmamıştır.

Divan edebiyatı dilinin halkın dilinden ayrı olduğu eleştirisine karşılık Türkçe kelimelerin ve halk deyimlerinin (konuşmaları) en fazla Nedim'de şiire girdiğini görürüz. Yaşar Nabi'nin Divan dilinin ileride varlığını sürdürmeyeceğini ileri sürmesi ve Agah Sırrı Levend'in Divan edebiyatı için Acem edebiyatı demesi, Ahmet Kutsi Tecer'in sağlığını kaybetmiş bir dil diyerek Osmanlıcaya yüklenmesi dil inkılabından sonra ortaya konulan, dil bayramlarında dile getirilen düşüncelerdir. Cumhuriyet döneminde yazılan romanlarını şu an ağır bir dile sahip olarak değerlendirilmesi, Divan edebiyatı dilinin çok daha ağır, ağıdalı bir dil olmasını gerektirir. Halid Ziya ise dilimizde yabancı kelimelerin bulunmasının normal olduğunu söyler. Dolayısıyla burada ideolojik bir algılayış ortaya çıkmaktadır.

Divan Edebiyatını Savunma Noktaları

Divan edebiyatının savunma noktaları şu başlıklar altında sıralanabilir:

1. Çağ ile uyumu
2. Toplumu yansıtması (içtimailik)
3. Kendi içinde bütünlüğü (eski-yeni tartışmasının olmaması)
4. Soyutluk
5. Tasavvufî öz

1. Türklerin önünde Acem, Arap diye ırk ayrımı olmadığından onların dinini alırken de bir ayrım olmayacaktır. Bu, millî kelimesinin kullanımıyla ilgili bir durumdur. Millî o zamanki kullanımıyla ırkçılık değildir. Medeniyet olarak Farsları görmemize rağmen dil, dinin dili olarak Arapça ağırlıklıdır. Arapça ad dili, Farsça sıfat dilidir. Fiil dili de Türkçedir. Bu da bizim hareketli bir toplum olmamızdan kaynaklanmaktadır. Medeniyetin, zihniyet yapısının esere etkisini iyi anlamak gerekir.

2. Divân şiirinde cemiyet deyince aklımıza padişah, vezirler, devlet adamları, birtakım tarihî şahsiyetler, hikaye kahramanları gelmektedir. Örneğin; İran'dan almış bir kahraman Cem veya Cemşid, şarabı bulan kişi olarak anılır.

Cemşid görse bezm-i erâzilde bâdeyi
Bî-şek teessüf eyler idi ihtirâna

(Cemşid rezillerin bulunduğu meclisteki içkiyi görse şüphesiz icat edilen şeye teessüf ederdi.)

Key, Keykûbâd, İran padişahlarına verilen isimdir. Bir şiirde Key, Keykûbâd varsa taç özelliği vardır. Sevgilinin başına takılan bir taç, Keykûbâd'ın tacından daha değerlidir.

Vere mi tâc-ı Key'e penbe-i dâğın âşık
Be bu divâneliği hiç ede mi bir uslu

Hayâlî Bey

(Key'in tacını aşık yaraların üzerindeki pamukla hiç değiştir mi ve bu deliliği hiç eder mi bir akıllı.)

Nûşirevân'ın özelliği, adaleti ile ünlü olmasıdır. Nûşirevân sarayının penceresinden bir zincir sarkıtır ve ucuna çam takar. Şikayeti olan bu zinciri çeker.

Gûyiya Nûşirevân-ı subhdur kim adl için
Laciverdî kubbeye zencîr-i zer asar güneş

Ferhad ve Mecnun da sık sık karşılaşılan mesnevî kahramanlarıdır.

Zâtiyâ Ferhâd içim dağlarda feryâd eyledim
İşidip feryâdımı göğsin geçirdi dağlar

(Ey Zâti, Ferhâd için dağlarda feryâd eyledin, dağlar feryâdımı işitip içini çekti.)

Bende Mecnun'dan füzûn âşıklık istidâdı var
Âşık-ı sâdik benim Mecnun'un ancak adı var

(Bende Mecnun'dan çok aşıklık yeteneği var. Gerçek aşık benim, Mecnun'un ancak adı var.)

Divan şiirinde mekân da önemli bir yer tutar. En fazla kullanılan mekânlar, Çin (putlarıyla), Hıta (Hoten- misk ile), Bedehşan (lal ülkesi), Kirman (en iyi kılıcın yapıldığı yer), Hindistan (siyahların ülkesi), Yemen (akik mücevheri), Isfahan-Hicaz, Umman (incinin memleketi) dır.

Şairlerin şiirlerinde yer verdiği konulardan biri de topluma ait gelenek ve göreneklerdir. Mum yakıp düğüne davet edilmesi, papağanlara ayna karşısında konuşma öğretilmesi, meyvelerin olgunlaşması için samanın içine konulması, örümcek ağının kanı dindirmesi gibi inanış ve geleneklere de yer vermişlerdir.

Gözüm şu yaraya benzer ki dinmeye kanı
Örümcek ağıdır üstünde sanki müjânım

3. Naili'de gördüğümüz Sebki Hindi akımına karşılık Naili eskileri kötülemez. Nedim'i hem mahallileşmenin hem de Sebki Hindi'nin en güzel örnekleri arasında sayarız.

4. Divan şiirindeki soyutluğu değerlendirebilmek için öncelikle geleneğin nasıl kurulduğunu anlamak gerekir.

Eğer maksut eserse mısra-ı berceste kâfidir
Aceb hayretteyim ben Sedd-i İskender hususun-
da

Koca Ragıp Paşa

Gölpınarlı, özellikle divan edebiyatındaki sevgiliyi eleştirir. Bu sevgilinin soyut olduğunu söyler. Dini mahiyette gelişen bir edebiyatın sevgilisi elbette ki ilahi bir sevgili olacaktır. Şiir geleneği kurulurken başlangıçta ilahi sevgili üzerine kurulur ve bu gelenek divan şiirinin sonuna kadar devam eder. Sevgiliye baktığımızda bütün "en"leri kendisinde topladığını görürüz. Ete kemiğe bürünen bir sevgili yoktur. Tıpkı Kur'an'ın Allah'ı bize bildiğimiz kelimelerle ontolojik olarak anlatması gibi divan edebiyatında da sevgili bildiğimiz kelimelerle tasvir edilir.

Nedim, sosyal hayatın içinde olan, divan edebiyatı geleneğini zorlayan bir şairdir. Buna rağmen, hayali bir sevgiliden bahseder, geleneğin dışına çıkmaz. divan edebiyatı şairleri, hep sevgilinin sıfatlarından bahseder; ama; kendisinden bahsetmez.

Dîvan edebiyatı denince akla gelen konuların başında âşık, sevgili ve rakip ilişkisi gelmektedir. Rakibin görevi, âşık ve sevgili arasında engel teşkil etmektir (Çavuşoğlu, 1981, s.58). Bu nedenle rakip, yılan, köpeğe, dikene benzetilir. Sevgili, hükümdardır. İhsan sahibi, aynı zamanda zalimdir. Sevilir, ancak sevmez. Her zaman naz eder. Âşık bir yandan sevgiliyi görememenin acısını çeker, bir yandan da rakiple mücadele etmek zorunda kalır.

Ayb sanma rakibe ettiğim ta'zîmi ey Zihnî
Tavâf-ı hâk-i kûy-ı hazret-i cânânedan gelmiş

(Ey Zihnî, rakibe ikramda bulunduğumu ayıp sanma; çünkü, o sevgilinin mahallesinin toprağını tavaf etmekten gelmiş.)

Şairler harfler üzerinde de çok durmuşlardır. Elif, lam, mim, dal, cim, re, güzel he en çok kullanılanlardır.

Kadd ü zül ü dehenin oldu elif lâmla mim
Ol sebebdan dil ü cân lezzetin aldı elemin

(Boyun elif, saçın lam, ağzın mim oldu, bu yüzden gönül elemin lezzetini almış. Elemin acısını tatmış.)

Elif, lam ve mim harfleri birleştiğinde ortaya "elem" kelimesi çıkar.

5. Tasavvuf adına aldığımız şeylerin hepsi İran edebiyatından değildir. Bunların bir kısmı zaten edebiyatımızda vardır. Edebiyatımızda, var olan şeyleri farklı tarzda terkip etme vardır.

Dîvan edebiyatında karşımıza çıkan eserlerin çoğunluğunda Allah'ın isimleri ve sıfatları yer alır. Dinî kavramlar, melekler, peygamber, kitaplar, insanın yaratılışıyla ilgili terimler vardır. Şairler, sözlerine deliller getirebilmek için Kur'an'dan ayetler, hadisler getirirler. Peygamberler belli özellikleriyle ele alınır. Hz. Adem, cennetten kovulmasıyla, Hz. Nuh, gemisiyle, Hz. Musa

asası, Hz. İsa ölümleri diriltme özelliğiyle, Hz. Yusuf güzelliğiyle...

"Elinde mu'ciz-i Musa hatı Hazn u lebi İsa
Gönül Ya'kûb-ı nâ-binâ meh-i Ken'an'dır Yusuf"
(na-bina: görmeyen; Ken'an: yaşadığı yer)

"Sevgilinin elinde Musa'nın asası ve İsa'nın dudacağı, gönül ise Yakub'u görmeyen Yusuf'un yaşadığı yerde doğan aydır."

Divan şiiri, yukarıda bahsettiğimiz eleştirilere cevap verecek kadar köklü ve sağlam bir geleneğe sahiptir. Bu nedenle divan şiirini tanımak ve eleştirilerin ne derece yerinde olduğuna karar vermek gerekir. "Fuzulî'nin gazellerini okurken, Bâkî'nin gazellerini okurken o Arapça ve Farsça sözcükler altında Türkçe'nin tatlı sesini duymuyor musunuz?" (Ataç, 1967, s.258, 259) diyen Ataç'ın ve günümüzde gelenekle çağdaş şiiri birleştiren Behçet Necatigil, Mehmet Çınarlı, Atilla İlhan, Hilmi Yavuz, Talât Halman gibi şairlerimizin divan şiiri ile ilgili olumlu düşünceleri, bu eleştirilere verilebilecek en güzel cevaptır.

KAYNAKÇA

- ATAÇ, Nurullah, (1967). Günlerin Getirdiği, Karalama Defteri, İstanbul.
- ÇAĞLAR, Behçet Kemal, (1933). "Aruz, Hece Meselesi", Varlık Dergisi, Nu:6, s. 82.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, (1981). Divanlar Arasında, Umran Yayınları, Ankara.
- İPEKTEN, Haluk, (1996). Divan Edebiyatında Edebî Muhitler, MEB, Ankara.
- İSEN, Mustafa, (1997). Ötelerden Bir Ses, Akçağ Yayınları, Ankara.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki, (1945). Divan Edebiyatı Beyanındadır, Marmara, İstanbul.
- KAHRAMAN, Mehmet, (1996). Divan Edebiyatı Üzerine Tartışmalar, Beyan Yayınları, İstanbul.
- KURNAZ, Cemal, (2003). Divan Dünyası, Bizim Büro Yayınları, Ankara.
- LEVEND, Agah Sırrı, (1943). Divan Edebiyatı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.